

викликали необхідність проведення дослідження; метод дослідження; загальні і специфічні результати дослідження, при цьому їх виклад має носити суб'єктивний характер; аналіз; обговорення; висновок, зроблений за наслідками аналізу; рекомендації, адресовані тим, хто ухвалює рішення; додатки.

У багатьох ВНЗ вже накопичено певний досвід читання спеціальних дисциплін англійською мовою. У методиці навчання іноземних мов цей метод набув назви *content and language integrated learning (CLIL)* (інтегроване навчання змісту і мови) [2], тобто, коли викладачі спеціальних дисциплін читають свої курси іноземною мовою. Метод CLIL дозволяє залучити студентів до професійного середовища у найбільш повній мірі, це кращий спосіб оволодіння спеціальною термінологією і розвитку навичок професійно-орієнтованого спілкування. У результаті такої спільної діяльності викладачі іноземних мов і спеціальних дисциплін створюють сумісні двомовні навчальні посібники, термінологічні словники, візуальні засоби, що є ефективним засобом занурення студентів у мовне середовище.

Література:

1. Китайгородская Г. А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам : монография / Г. А. Китайгородская. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 176 с. 2. Sobol Yu. Implementation of Content and Language Integrated Learning in Technical University Classrooms / Yu. Sobol // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Англійська мова професійного спрямування : нові обрії» (Донецьк, 6–7 лютого 2004 р.). – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – Р. 147–152.

ЗІСТАВНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОГО

ПЕРЕКЛАДУ

Сергєєва Г.А. (Харків)

У сучасній мовознавчій науці велика увага приділяється зіставному вивченню мов, виявленню спільних рис та специфічних національних особливостей різних мовних картин світу. Незважаючи на те, що основи зіставної лінгвістики були

закладені наприкінці XVIII – початку XIX ст., одночасно з відкриттям В. фон Гумбольдтом порівняльно-історичного методу, у працях якого подано цілісне уявлення про мову та мовні картини світу, в лінгвістиці залишається багато актуальних теоретичних і практичних проблем, які можна вирішувати за допомогою здійснення зіставних досліджень різних мов.

Зокрема, на думку вчених [2, с. 9], розробка теоретичних і практичних проблем зіставної лексикології, а також, вважаємо, і термінології, як частини лексичної системи мови, є передумовою для побудови лексико-семантичної типології, над чим лінгвісти лише починають працювати. Очевидним є не лише значення таких досліджень для практичних потреб навчання іноземним мовам професійного спрямування, зокрема термінології іноземної мови, але й для вирішення багатьох проблем перекладної термінографії та тісно пов'язаних із нею проблем теорії та практики галузевого перекладу, які особливо гостро стоять в Україні саме у сфері юриспруденції.

Переклад з однієї мови на іншу є найважливішим прикладним аспектом науково-теоретичних досліджень у сфері зіставної лексикології. Дослідники вважають, що вирішенню проблеми можливості перекладу лексичної одиниці однієї мови на іншу мову сприяє порівняння лексичних систем цих мов за допомогою універсальних за своєю природою сем як елементів когнітивної свідомості [2, с. 306]. Л.С. Бархударов у своїх працях, зокрема зазначав, що передумовою можливості перекладу є те, що “будь-яка людська мова (на відміну, мабуть, від усіх або майже усіх інших знакових систем) побудована таким чином, що за її допомоги можна описувати не лише вже відомі, але й абсолютно нові ситуації, які раніше ніколи не зустрічалися, до того ж необмежену кількість таких нових, до того невідомих ситуацій”.

Одним зі складних і водночас, як свідчить аналіз відповідної наукової літератури, найменш дослідженим питанням галузевого перекладу як на теоретичному, так і на практичному рівнях, є юридичний переклад взагалі і переклад юридичної термінології зокрема. Активне співробітництво України з

європейським та міжнародним співтовариством у сфері економічних, політичних та правових відносин, загальні тенденції глобалізації сучасного правового простору, активізація зовнішньої економічної діяльності суб'єктів господарювання зумовлюють посилення інтересу до дослідження проблем англійської юридичної термінології та юридичного перекладу, оскільки саме англійська мова є мовою міжнародного спілкування в усіх вищезазначених сферах та робочою мовою багатьох вітчизняних юридичних фірм та багатонаціональних корпорацій.

Слід зазначити, що переклад тексту певної галузі потребує врахування лексичних та структурних особливостей побудови термінологічних конструкцій, характерних для мови перекладу, без чого адекватне розуміння тексту перекладу є досить проблематичним. Юридичний переклад вимагає точності, повноти та адекватності відтворення не лише форми, а й суті (значення) юридичного тексту, тобто не лише “букви”, але й “духу” юридичного документу. Останнє передбачає так би мовити перенесення тексту з однієї правової системи в іншу, передавання сутності поняття, позначеного терміном вихідної мови, а не механічний переклад його окремих складників. Крім значення, слід також враховувати функціональну відповідність термінів в обох мовах. Так, український термін “*грамота*” (*документ*) у сфері фіксації має англійські термінологічні відповідники “*charter*” та “*brevet*”, а у сфері функціонування, тобто у відповідному контексті, передається різними англійськими еквівалентами, зокрема у термінах “*ратифікаційна грамота*” та “*відкличні грамоти*” він перекладається відповідно як “*instrument (of ratification)*” та “*letters (of recall)*”; терміну “*обґрунтований*” у терміносполученні “*обґрунтована презумпція*” відповідає слово “*great (presumption)*”, яке не має окремого термінологічного значення, у той час як в термінології функціонують термінологічні відповідники “*founded, good, justified, sufficient, reasonable, relevant, sounded, warranted*”; термін “*letter*” може мати такі перекладні відповідники: “*посвідчення*” в терміносполученні “*letter of identification*” (*посвідчення особи*), “*свідоцтво*” у терміносполученні “*letter of*

denization” (свідоцтво про натуралізацію), “письмовий” у терміносполученнях “*letter of procuration*” (письмова довіреність) та “*letter of inquiry*” (письмовий запит); українським відповідником деяких сполук з цим терміном є однослівний термін, наприклад “*letter of credit*” – акредитив. У всіх наведених прикладах українські терміни не є словниковими відповідниками англійських слів, але разом з тим вони адекватно передають смисл англійського юридичного терміна.

Таким чином, адекватність юридичного перекладу досягається головню за рахунок знання та дотримання норм юридичної підмови мови перекладу та вихідної мови. Кожна мова має, зокрема, усталені традиції лексичної сполучуваності, незнання яких приводить до виникнення лексичної інтерференції [2, с. 265]. Наприклад, українське “*давати клятву*” передається англійським “*to take an oath*”, де різне формальне вираження одного поняття, очевидно, пояснюється різною вмотивованістю внутрішньої форми, яка пов’язує змістовну та формальну сторони словесного знака. Отже, важливість зіставного дослідження терміносистем різних мов з метою виявлення їх національно-специфічних особливостей є незаперечною.

Точність та адекватність перекладу термінологічних одиниць у правничій галузі є особливо важливою, оскільки навіть незначне викривлення змісту поняття у цій сфері може мати негативні наслідки. Відповідність плану вираження і плану змісту терміна є важливою для правильного розуміння юридичного тексту, який може функціонувати у таких формах, як закон, міжнародний договір, дипломатичні документи, цивільно-правові угоди, судові документи та ін., однакове розуміння змісту яких усіма сторонами, зрозуміло, є занадто важливим і перекладацька помилка може призвести до непередбачуваних наслідків. Слід враховувати, що перекладач юридичного тексту несе відповідальність, у тому числі й правову, за правильність, повноту та адекватність перекладу.

Зрозуміло, що концептуальні, а отже і мовні картини світу юридичної науки та практики різних країн мають певні відмінності, іноді досить суттєві, оскільки їх

формування відбувається під впливом багатьох різних екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників, зумовлюється особливостями існуючої правової системи. Саме розбіжності в картині світу англійської і української мов (тобто, розбіжності у членуванні дійсності за допомогою номінативних елементів), парадигматичні особливості (полісемія і синонімія), характерні, за нашими спостереженнями, в першу чергу для англійської термінології, відсутність у мові перекладу термінологічних відповідників, особливості термінотворення в англійській та українській мовах, як вважають науковці, є головними причинами існування лексичних труднощів перекладу [1, с. 274]. Це і обумовлює мовну специфіку і є причиною суттєвих розбіжностей на рівні терміносистем різних мов, зокрема англійської та української, де поряд зі спільними для відповідних правових систем поняттями і термінами існують відмінності та концептуальні неузгодженості, незбіг семантичної структури та обсягу значення термінів, парадигматична асиметричність та ін., що може бути причиною виникнення термінологічних труднощів перекладу. Отже, досить часто проблеми, що виникають у перекладачів спеціальних текстів юридичної спрямованості, пояснюються відсутністю в мові перекладу термінологічних конструкцій, які би могли достатньо точно описати терміни вихідної мови.

Тому, на наш погляд, дослідження юридичної термінології англійської та української мов у різних аспектах, виявлення відмінностей в системі понять юридичної галузі, що функціонують у відповідних мовних картинах світу у формі термінів, є актуальним і потребує уваги науковців. Дослідники навіть пропонують розглядати юридичний термін як лінгво-правовий феномен, який потребує комплексного термінознавчого дослідження [3, с. 16]. Проте, незважаючи на бурхливий розвиток перекладного термінознавства та термінографії, комплексний опис цього прошарку спеціальної лексики на матеріалі англійської та української мов ще не здійснювався. Подібні контрастивні дослідження дадуть змогу встановити структурні та семантичні особливості, закономірності творення термінів у цих мовах та зрештою виявити можливі алгоритми для перекладу

юридичних термінів, які не зафіксовані в лексикографічних джерелах, або взагалі не мають прямих відповідників у мові перекладу.

Метою даної статті є постановка деяких теоретико-практичних питань, пов'язаних з цією науковою проблемою, зокрема з проблемою перекладу безеквівалентних юридичних терміноодиниць, до яких, слідом за дослідниками [2, с. 148], відносимо терміни, які позначають поняття та реалії правової дійсності, відсутні у концептуальній, а отже і в мовній картині світу мови перекладу. Наприклад, англомовним перекладним еквівалентом терміна “народний засідатель” є сполучення слів “people’s” та “assessor”, хоча таке терміносполучення в англійській правничій термінології відсутнє, оскільки немає відповідного правового інституту. Наведений приклад ілюструє застосування прийому приблизної родо-видової заміни частини безеквівалентного терміна (*засідатель*) “схожою” реалією “assessor” – 1) *податковий чиновник*; 2) *експерт-консультант суду*, 3) *засідатель, асесор*. Іншими найпоширенішими способами перекладу термінів-неологізмів, за даними досліджень [1, с. 279 – 298], є також транскодування, яке часто супроводжується поясненнями, описовий переклад та ін.

Згадані вище способи можна проілюструвати прикладами правових термінів, зафіксованих у галузевих перекладних словниках: *felony* – *фелонія* (*категорія тяжких злочинів, які за ступенем суспільної небезпеки знаходяться між державною зрадою та “місдемінором”*), *імплементація*, *інавгурація*, *офшор*, *роялті* та інші терміни, які були запозичені українською правничою термінологією з англійської мови шляхом транскодування; прикладом застосування описового способу перекладу є наступні терміни: *summary offence* – *злочин, який переслідується в порядку сумарного провадження (за спрощеною процедурою)*, *plea bargain* – *угода про визнання вини*, *incorporation* – *надання прав юридичної особи (статусу корпорації)*.

Отже, у мовознавстві майже відсутні прикладні дослідження, присвячені питанням перекладу правничої термінології з української мови на англійську,

хоча, на наш погляд, в цій сфері є багато невирішених проблем, однією з яких є переклад складних та багаточленних термінів. Ці питання, вважаємо, потребують комплексного системного аналізу правничих терміносистем англійської та української мов, узагальнення та опису їх структурно-семантичних та функціонально-синтаксичних особливостей, на основі чого можна було би визначити та науково обґрунтувати прийоми та способи пошуку адекватних перекладних еквівалентів та встановити загальний алгоритм перекладу термінологічних конструкцій.

Література

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с. 2. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с. 3. Шаблій О.А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української терміносистем): автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.16 / Шаблій Олена Анатоліївна. – К., 2002. – 16 с.

COMMUNICATION SKILLS THAT EVERYONE NEEDS

Sergeyeva G.B. (Kharkiv)

In our modern life people need to get ahead with the ability to communicate in English as far as the English language is the most common one. If one cannot communicate effectively they cannot compete in the modern world. These skills have always been valued in practice and at work. So, our students need getting the sound foundation for face-to-face communication to express their thoughts and opinions clearly, to give instructions or motivate others. No one could be a good communicator, good problem-solver, good collaborator, or good information seeker without good communication skills.

The first thing our students need to know and need to be taught to is how to introduce themselves, how to make meaningful eye contact, how to start and keep the conversation going and many other components which are necessary for human